

Topic 8

द्वितीया तल्पुरुष

तल्पुरुषः । आविकारोऽयम्, प्राग्बुद्धव्रीहः
इस सूत्र से लेकर 'कल्पा' य-
वक के सूत्रों से जो समास है, उसे
तल्पुरुष कहते हैं।

द्विगुण्य ।

द्विगुरापि तल्पुरुषसंज्ञः स्यात् ।

द्विगु समास को तल्पुरुष - संज्ञक
होता है।

द्वितीया क्तितातीतपतितगताल्पस्त
प्राप्तापन्नः

द्वितीयान्तं क्तितादिप्रकृतिकः
सुवन्तः सप्त वा समस्यते, स तल्पुरुषः ।
कृष्ण क्तितः कृष्णक्तिः । दुःखमतीती
दुःखातीत इत्यादि

द्वितीयान्त सुवन्त का
क्ति, अतीत, पतित, गत, अल्पस्त, प्राप्ता,
और आपन्न - इन सात प्रातिपदिकों
से बने हुए सुवन्त के साथ समास
होता है और उस समास को 'तल्पुरुष'
कहते हैं।

स्वयं क्तन । "द्वितीया -
इति न संबध्यते, अभोग्यवात् ।
स्वयंकृतस्वापत्वं स्वयंकृतिः

रवत्वा रूपे ।

रवत्वा प्रकृतिकं द्वितीयांशं
क्रान्त प्रकृतिकेन सुवर्णेन समस्तं
निन्दायाम् । रवत्वा सदा जातः ।
निलसमासाद्यम् । न हि वाक्येन
निन्दाऽद्यगम्यते

कालाः । 'कृत्' इत्येव ।
अनल्पेन सप्तो गार्थं वचनम् । मास्य
प्रमितः प्रतिपद्यन्द् । मासं परिच्छेत्तुं
मारब्धवा निष्पत्तिः ०११

अल्पेन सप्तो गार्थं च ।
(कालाः इत्येव । अकान्ताय वचनम् ।
मुहूर्तं सुरवं मुहूर्तं सुरवम् ।